
Pere Quart, entre el crit i la raó poètica

per Joaquim Molas

Per a Pere Quart, la poesia, i, més en concret, la seva, és el resultat d'un joc de tensions amb la realitat i, d'altra banda, un art d'intel·ligència, que presideix la «raó poètica». En efecte: «l'activitat poètica», diu, «sembla ser un dels resultats sensibles de les friccions de l'home amb els fenòmens que el rodegen: els altres, els fets, les imatges, les idees... Manca d'ajust i de lubricant.» I afegeix: «Si elevem el punt de mira, la poesia és una crida o una resposta (els crits de les bèsties a la selva). Necessitat de relació, d'amor, de respecte, d'assistència; amb les inevitables dosis de llibido i de vanitat. En definitiva, fruit de les deficiències, de les insuficiències, de les lesions del subjecte» (*Circumstàncies*, 13). Altrament, «la poesia és, per damunt de tot, un art d'intel·ligència que es nodreix de paraules intel·ligibles, l'ordenament de les quals presideix la raó poètica» (*Poesia de Pere Quart*, 9). I, per tant, «no pot ser altra cosa que la traducció visible, aproximada i bella de certes formes de pensament. I el pensament, com la imaginació, no arriba a ser-ho fins que ha cristallitzat, fins que ha adquirit un estat intel·ligible i "real"» (*Ibid.*, 10). Així, els poemes perequartians, més que «cants», realitzats a partir d'uns patrons prèviament fixats i plenament acceptats, o no, són *dits* o «relacions», en principi, lliures que s'organitzen a meitat de camí del crit elemental, donat en brut, i la racionalització, que intenta de depurar-lo i universalitzar-lo. «La "biografia" d'un poema», diu, ofereix «una sèrie d'operacions desconcertants, la descripció de les quals fóra cosa més aviat ingrata. Censures, retrocessos, marrades, salts i contorsions» (*Poesia*, 8). De fet, Pere Quart, prescindint dels patrons previs i amb la idea de fer-se intel·ligible, procedeix per atacs en massa, és a dir, per moviments successius de supressió,

ampliació, substitució, rectificació, desplaçament, etc., fins que, en un moment donat, troba la forma adequada, una forma que, en aparença, resulta arbitrària, però que, a la pràctica, s'“aproxima” a l'ideal que, més per instint que per planificació deliberada, ha anat definint al llarg de les operacions.»

Crec que l'anàlisi, ni que sigui superficial, de les tres primeres sèries de «Mort de Carles Riba», un poema compost (o datat) poques hores després del traspàs de qui fou un dels seus grans referents (*cf.*, per exemple, *Poesia*, declaració publicitària feta a requeriment de l'editor, i «Germinàbit», núm. 65, p. 8), pot mostrar el sentit d'aquestes operacions. O, almenys, la seva mecànica. Del poema, posseeixo dues versions mecanografiades, datades el 13 de juliol de 1959 i donades, totes dues, com a definitives i, a més, hi ha dues primeres edicions, una publicada dins el vol. XXIII, núm. 68, dels «Papeles de Son Armadans» (1961), i l'altra, dins *Vacances pagades* (1961). Doncs bé: dels seus onze primers versos, cinc són resolts de manera definitiva a la primera versió mecanografiada (A, vv. 1, 5 [=B6, C11], 6 [=B7, C5], 7 [=B8, C6]*, 8 [=B8, C7]), quatre, a la segona (B, vv. 2, 3, 4, 11 [=C9]), i dos, a les impreses (C, vv. 8,10). Entre les versions A, més pròxima als fets, i B, més allunyada, el poema sofrí un doble procés de depuració i d'objectivació. Així, «em jutjarà» (A2) es converteix en «ens jutjarà» (B2); «camino d'esma» (A4), en un ambigu «el pont travesso» (B5), que pot ser simplement descriptiu —el pont de Vallcarca, davant del qual vivia el poeta i que hom, el dia de les exèquies, hagué de travessar materialment— o pot tenir un sentit metafòric —la vida, pont que uneix el naixement i la mort—. «Per a la mort» (A9), massa directe, es converteix en «per a aquella collita» (B10), més metafòric —i, en el fons, amb més connotació popular i tradicional—, que la versió impresa reforça amb un signe admiratiu (C8). Altrament, un vers, que, en principi, sembla massa emotiu i col·loquial —«L'enterrament i tot, tant se me'n dóna!» (3)—, el substitueix per una estrofa, o sèrie, d'A (vv. 10-11), més d'acord amb una possible cronologia, però introduint-hi un incís («una antigalla», B3, és a dir, ja fa «temps» que ha desaparegut del món dels vius, si no té un sentit més maliciós, cosa que no crec) i desplaçant, a la vegada, per raons de còmput, l'adverbi «vanament» al vers següent i, encara, per subratllar-ho rítmicament i semànticament, a la posició final d'aquest (B4). D'aquí que, per omplir el buit que deixa, desenrotlli un nou vers, aquest, de tipus aforístic —«(Val més gos viu que lleó mort)» (B11)—, que intensifica el to sarcàstic del passatge. Amb totes aquestes operacions, la versió B perd una de les tres sèries de la versió A, que la versió C, però, recupera, probablement per raons de sonoritat i de correcta distribució dels materials, en desbrancar de B els vv. 5-6 i convertir-los en C10-11. A més, en aillar-los, unifica el còmput sil·làbic i, sobretot, capgira de dalt a baix el seu sentit: «sense el teu record» (B5) passa a ser «amb el record» (C10).

El tros de «biografia» analitzat, que, per falta de documentació, comença amb una versió considerada, ja, definitiva, permet de valorar amb un mínim de precisió 1) la intervenció de la «raó poètica», una «raó» personal i, per tant, difícil d'objectivar, sobre el material seleccionat; 2) l'intent d'ordenar de manera

* En l'edició de les *Obres completes*, però, Pere Quart suprímí la conjunció «i» entre «un viatge» i «s'animen». Cf. vol I: *Obra poètica* (Barcelona, Edicions Proa, 1975), p. 239.

lògica els fets i les reflexions i una certa tendència, per una part, 3) a la intensificació i, per l'altra, 4) a homogeneitzar la regularitat de les ruptures. (Si no vaig errat, C barreja cinc octosíl·labs amb sis decasíl·labs, un dels quals, amb cesura a la quarta, quatre, amb accent a la sisena, i un darrer, amb accents a la quarta i a la setena. A remarcar que els vv. 1-2, el primer, decasíl·lab, i l'altre, octosíl·lab, però tots dos amb cesura a la quarta i, a més, amb els dos primers hemistiquis idèntics, ja deixen entreveure quina serà la tendència rítmica.)

JOAQUIM MOLAS

A

(*versió mecanografiada*)

Si tu no hi ets, a qui m'adreçaré?
Si tu no hi ets, qui em jutjarà?
L'enterrament i tot, tant se me'n donal
Camino d'esma sense el teu record
5 inservible ja com un somni.

Els amics, compungits i xafarders,
pensen en un viatge, i se n'animen;
diuen: «Gràcies a Déu, jo encara
no estic madur per a la mort.»

10 La teva veu darrera, vanament
s'esbrava per les cambres.

B

(*versió mecanografiada, amb una nota autògrafa que diu:
«Aquesta és la versió que val»*)

Si tu no hi ets, a qui m'adreçaré?
Si tu no hi ets, qui ens jutjarà?
La teva veu darrera —una antigalla—
s'esbrava per les cambres vanament.
5 El pont travesso sense el teu record
inservible ja com un somni.

Els amics, compungits i xafarders,
pensen en un viatge, i se n'animen;
diuen: «Gràcies a Déu, jo encara
10 no estic madur per a aquesta collita.»
(Val més gos viu que lleó mort).

C

(*versió publicada a «PSA» i a Vacances pagades*)

Si tu no hi ets, a qui m'adreçaré?
Si tu no hi ets, qui ens jutjarà?
La teva veu darrera —una antigalla—
s'esbrava per les cambres vanament.

- 5 Els amics, compungits i xafarders,
pensen en un viatge, i se n'animen.
Diuen: «Gràcies a Déu, jo encara
no estic madur per a aquesta collita!»
(Val més gos viu que lleó mort).

- 10 El pont travesso amb el record
inservible ja com un somni.